

SUİTDER

SDÜ İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ DERGİSİ

Süleyman Demirel University Journal of Humanities and Social Sciences

Sayı/Issue	63-Haziran 2025 / 63-June 2025
Makale Bilgisi/ Article Info	İnceleme Makalesi / Review Article
Başvuru Tarihi/ Submitted Date:	11 Şubat 2025 / 11 February 2025
Kabul Tarihi/ Accepted Date:	2 Mayıs 2025 / 2 May 2025
Atıf/Citation:	Akalın, A. (2025). Kapitalist Gerçekçilik Karşısında Postmarksizm: Umut ve Saçmalığın Söylemsel İlişkisi Üzerine. Süleyman Demirel Üniversitesi İnsan Ve Toplum Bilimleri Dergisi (63). 125-138
DOI:	10.35237/suitder.1637853
Benzerlik / Similarity: %	%1

Kapitalist Gerçekçilik Karşısında Postmarksizm: Umut ve Saçmalığın Söylemsel İlişkisi Üzerine

Post-marxism vs. Capitalist Realism: On the Discursive Relation Between Hope and Bullshit

Atilla AKALIN^{ID}

Öz

Bu makale, Mark Fisher'in kapitalist gerçekçilik kavramını özgürleştirici eleştirel sosyal teoriler bağlamında ele alarak, kapitalist sistemin postmarksist alternatif yaklaşımlar karşısındaki hâkimiyetini analiz etmektedir. Fisher'a göre, geç kapitalizm yalnızca ekonomik bir sistem değil, aynı zamanda kaçınılmaz ve alternatifsiz bir toplumsal gerçeklik olarak da kendini dayatmaktadır. Bu durum, bireylerin ve toplumların hayal gücünü sınırlayarak Marksist ütopyaya ve kapitalizme alternatif ideolojilere duyulan inancı zayıflatmaktadır. Makale, bu bağlamda, Marx sonrası dönemde ortaya çıkan bazı postmarksist sosyal teorilerin geç kapitalist düzen karşısındaki söylemsel etkilerini sorgulamaktadır. Bu analizde, Harry G. Frankfurt'un saçmalık kavramı teorik bir araç olarak kullanılacaktır. Frankfurt'un kavramsallaştırması, bazı ideolojik söylemlerin hakikate olan kayıtsızlığını ve toplumsal gerçeklikten kopukluğunu ortaya koymak açısından işlevseldir. Makalede Fisher'ın kapitalist gerçekçilik görüşünü destekleyen bir temel argüman olarak Frankfurt'un saçmalık kavramı kullanılacak ve bu kavram üzerinden postmarksist yaklaşımların ne ölçüde gerçekliğe bağlı olduğu ve ne derece etkili olabildiği tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kapitalist Gerçekçilik, Marksizm, Postmarksizm, Ütopya, Toplum ve Siyaset Felsefesi.

Abstract

This article analyzes Mark Fisher's concept of capitalist realism within the context of emancipatory critical social theories, focusing on the dominance of the capitalist system over post-Marxist alternative approaches. According to Fisher, late capitalism is not merely an economic system but also imposes itself as an inevitable social reality. This condition restricts the imagination of individuals and societies,

* Dr., Öğr. Gör., İstanbul Gelişim Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Programı, İstanbul/TÜRKİYE, E-Posta: aakalin@gelisim.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8385-52.

weakening belief in Marxist utopias and alternative ideologies to capitalism. In this context, the study questions the discursive impact of specific post-Marxist social theories that emerged in the post-Marx era in the face of the late capitalist order. In this analysis, Harry G. Frankfurt's concept of bullshit will be used as a theoretical tool. Frankfurt's conceptualization is functional in revealing the indifference to truth and the detachment from social reality in some ideological discourses. In the article, Frankfurt's concept of bullshit will be employed as a foundational argument supporting Fisher's view of capitalist realism, through which the extent to which post-Marxist approaches are grounded in reality, and their actual effectiveness will be critically examined.

Keywords: Capitalist Realism, Marxism, Post-Marxism, Utopia, Social and Political Philosophy.

GİRİŞ

İngiliz felsefeci Mark Fisher tarafından ortaya atılan kapitalist gerçekçilik (*capitalist realism*) kavramı, geç kapitalist dünyada bazı ideolojilerin destekçileri tarafından hâlâ mümkün olduğu düşünülen Marksist ütopyanın iyimserliğine karşı realist ve somut bir tutumu yansıtmaları bakımından önemli bir düşünsel çerçeve sunmaktadır. Fisher'a göre, içinde bulunduğumuz zaman dilimi ideolojik bakımdan kaçınılmaz bir şekilde alternatifsizdir. Kapitalist sistem, sadece bir ekonomik düzen olarak değil, aynı zamanda bir toplumsal gerçeklik olarak da yerleşik bir hâl almıştır (Fisher, 2011). Bu bağlamda kapitalist gerçekçilik, bireylerin ve toplumların hayal gücünü sınırlandırarak başka bir dünyanın mümkün olduğuna dair inancı zayıflatmakta ve alternatif olarak kamusal alanda varlık gösteren ideolojilerin meşruiyetini sorgulamaktadır.

Kapitalist gerçekçiliğin bu iddiası, özellikle gelecekte gerçekleşmesi beklenen Marksist ütopyaya dair umut taşıyan sosyal teorilerin ve eleştirel yaklaşımların iyimserliğini hedef alır. Fisher, bu tür umutların ya mevcut gerçekliği yeterince kavrayamamak ya da somut koşulları göz ardı ederek ideolojik bir yanılsama yaratmak şeklinde hatalar taşıdığına işaret eder. Kapitalist gerçekçilik, bu eksikliklere karşı bir uyarı niteliği taşır ve modern dünyanın gerçeklerine daha sıkı bağlı olan bir alternatifsizlik düşüncesini sorgulamaya açar. Özgürleştirici (*emancipatory*) sosyal teoriler, her ne kadar eleştirel ve alternatif düşünceler üretmeye çalışsa da Fisher'a göre bu teoriler çoğu zaman geç kapitalist düzenin dayattığı sınırlarla uyumsuz bir söylemsel çerçeve içinde hareket etmektedir.

Bu makalede, Fisher'ın kapitalist gerçekçilik kavramını, özgürleştirici eleştirel sosyal teorilerin alternatif fikirleriyle olan çatışması bağlamında analiz edeceğiz. Kapitalist gerçekçilik perspektifi üzerinden, Marx sonrası dönemde ortaya çıkmış olan bazı özgürleştirici teorilerin iddialarını ele alarak bu yaklaşımların geç kapitalist düzen karşısındaki etkilerini sorgulayacağız. Bu analizi derinleştirirken Amerikalı felsefeci Harry G. Frankfurt'un saçmalık (*bullshit*) kavramını bir araç olarak kullanacağız. Frankfurt'un saçmalık kavramı, belirli fikirlerin hakikate olan kayıtsızlığını ve toplumsal gerçeklikten kopuk bir söylemsellik içinde nasıl işlediğini anlamamıza yardımcı olacak bir teorik çerçeve sunmaktadır (Frankfurt, 2005). Bu bakımdan, eleştirel ve alternatif sosyal teorilerin Fisher'ın kapitalist gerçekçilik anlayışı karşısında ne ölçüde geçerli, hakikate bağlı ve somut olduğuna dair bir çözümleme gerçekleştireceğiz. Bu makalenin amacı, Fisher'ın kapitalist gerçekçilik kavramı ile Frankfurt'un saçmalık üzerine olan felsefi çözümlemelerini bir araya getirerek, günümüzde ideolojik alternatiflerin ve umut projelerinin ne ölçüde gerçeğe bağlılık taşıdığını analiz etmeye çalışmaktır. Şunu ifade etmek gerekir ki, Frankfurt'un saçmalık kavramı temel olarak analitik bir felsefi alan üzerine şekillenmektedir. Bu bakımdan Fisher'ın felsefi tahlillerindeki ideolojik ve normatif yaklaşımlar tam olarak Frankfurt tarzı bir analizle uyuşmaz. Fakat Frankfurt'un yaklaşımı üzerinden Marksizm'in tutarlı bir ütopya sağladığını savunan argümanların doğruluk değeri ve saçmalıkla olan ilişkisi analiz edilebilir.

1. Kapitalist Gerçekçilik ve Alternatifsizlik

Mark Fisher’a göre, içinde bulunduğumuz zaman dilimi ideolojik açıdan kaçınılmaz bir şekilde alternatifsizdir ve bu alternatifsizlik, kapitalizmin küresel ölçekteki hegemonik gücünü koruması ile doğrudan ilişkilidir. Kapitalist gerçekçilik kavramı, neoliberal ekonomik düzenin ve kapitalist kültürel hegemonyanın ideolojik bir çerçeve olarak bireylerin düşünce dünyasına derinlemesine nüfuz ettiğini öne sürer. Fisher, bu bağlamda kapitalist sistemin sadece ekonomik ya da politik bir yapı olarak değil, aynı zamanda bireysel ve toplumsal tahayyülleri sınırlayan bir ideolojik araç olarak da işlediğini savunur. Bu bağlamda, Fisher’ın kapitalist gerçekçiliği, yalnızca mevcut düzenin bir analizi değil, aynı zamanda bu düzenin kültürel ve psikolojik etkilerinin bir eleştirisi olarak da okunabilir (Fisher, 2011).

Fisher’ın yaptığı bu analizin beslendiği birçok farklı felsefi ve teorik damardan bahsedilebilir. Kapitalist gerçekçiliği mümkün kılan felsefi altyapı aslında Fisher’dan önce de birçok kez farklı şekillerde ortaya konmuştur (Fukuyama, 1992; Johnston, 2016). Kapitalist gerçekçilik kavramına temel oluşturabilecek teorik kaynakların temeli ise Hegelci diyalektiğin siyasal sistemlerde kendini gerçekleştirebileceğine dair eleştirilerden beslenmektedir. Özellikle tarih felsefesinin Anti-Hegelci yorumlamasını yapan görüşler, tarihi sürekli olarak birbirini olumsuzlayan ideolojilerin sahnelendiği bir alan olarak ele almaz (Cesarale, 2015). Bunun yerine tarih; kırılmalar, kesilmeler ve buna benzer düzensiz olayları da içeren bir yapı olarak ele alınır. Tarihi belirli olayların birbirini olumsuzlayarak yeni bir senteze yol açtığı bir yapı olarak görmek yerine, kaotik ve birbirinden bağımsız gibi gözükten olayları da içeren bir alan olarak yorumlamak, tarihsel olguların tekil ve olumsal olaylar olarak da görülebileceğini ima eder. Bu şekilde diyalektik ve ilerlemeci tarihin açmazlarını göstermeye çalışan tarihsel yaklaşımı soybilimci bir tarih anlayışı olarak da değerlendirebiliriz. (Sartori, 2020). Buradan hareketle kapitalist gerçekçiliğin geçerli olduğu bir dünya tasavvurunun soybilimci bir tarih anlayışından beslendiğini iddia etmek yanlış olmayacaktır.

Tarihin, ideolojik imkanlar bakımından son derece kısır olduğuna dair iddiaların en güçlü ve etkili örneklerinden biri, sıklıkla jenerik bir adlandırma olarak da kullanılan “tarihin sonu” eleştirisi üzerinden kendini gösterir. Bu eleştirinin temelinde, tarihin ideolojik açıdan devinimsel olmaktan çıkarak durağan bir hale geldiği, yani tarihsel ilerlemenin büyük ölçüde tamamlandığı bir döneme girdiğimiz yönündeki görüş yer alır. Bu perspektife göre, ideolojik çeşitlilik ve tarihsel dönüşüm, özellikle modern çağda kapitalizmin ve liberal demokrasinin küresel düzeydeki zaferiyle birlikte sınırlanmış ve alternatif ideolojik projelerin yeşerebileceği alanlar neredeyse tamamen ortadan kalkmıştır (Fukuyama, 1992). Dolayısıyla, Fukuyama’nın tarihin sonu tezi, Fisher’ın kapitalist gerçekçiliğini Anti-Hegelcilik ve alternatifsizlik temaları bağlamında besleyen görüşlerden biri olarak örneklendirilebilir.

Burada Fukuyama’nın ideolojik mücadelelerin sona erdiğine dair iddiası bir çeşit Anti-Hegelci veya soybilimsel tarih anlayışı ile paralel motifler taşımaktadır. Çünkü böyle bir perspektif üzerinden baktığımızda dünya tarihine dair olumsuzlanacak ve bu sebeple tekâmül edecek daha iyi bir siyasal ve toplumsal model bulunamayacaktır. Bu yaklaşım, elbette tarihin fiziksel olaylar bakımından sona erdiğini iddia etmez; aksine, ideolojilerin ve büyük anlatıların tarihsel ilerlemeyi tetikleyen itici güçler olarak işlevini yitirdiğini öne sürer. Bu bağlamda, tarihin sonu tezi, tarihin ideolojik deviniminin durakladığı ve artık yeni bir alternatife ortaya çıkma ihtimalinin çok zayıf olduğu bir çağın başlangıcını ifade eder. Bu bakımdan da tarihin sonu iddiası, Fisher’ın tahlil ettiği bir kapitalist gerçekçilik ile alternatifsiz bir dünya konusunda örtüşmektedir.

Fisher, kapitalist gerçekçiliği, kapitalizmin ideolojik bir hegemonya olarak yalnızca ekonomik ve politik düzeni değil, aynı zamanda bireylerin tahayyül edebileceği alternatiflerin sınırlarını da belirlediği bir çerçeve olarak tanımlar. Fisher’a göre, kapitalizmin başarısı, yalnızca ekonomik verimliliğinde veya politik istikrarında değil, aynı zamanda ideolojik anlamda alternatifsiz bir sistem olarak kabul edilmesinde yatar. Fukuyama’nın da altını çizdiği bu alternatifsiz dünya, Fisher’ın kapitalist gerçekçilik kavramıyla örtüşen görece umutsuz bir yorum olarak

Kapitalist Gerçekçilik Karşısında Marksist Ütopya: Umut ve Saçmalığın Söylemsel İlişkisi Üzerine

değerlendirilebilir (Fisher, 2011, s. 13). Kapitalist gerçekçiliğin salt sosyo-politik bir öngörü değil aynı zamanda bireylerin içselleştirdiği psikolojik durumları da hesaba katması gereken bir perspektif ortaya koyduğu düşünülmelidir. Bu bakımdan Fisher, sıkça kapitalist gerçekçiliğin, psikanalitik bağlamda bireyleri etkileyen temel Gerçek ile olan çatışmaların analizinden de yararlanmaktadır (Fisher, 2011, s. 27). Buna göre kapitalizm, bilincin ötesinde temel bir Gerçek olarak var olması bakımından bireylere içkin gerçeklikten bağımsız bir şekilde mevcuttur. Bireysel umutlar ve başka bir dünyanın mümkün olduğuna dair sanrılar bu Gerçek'le örtüşmez ve bireysel gerçekliğimizin Gerçek'ten uzaklığı bir çeşit açmaz haline gelir. Kapitalist sistem, örneğin Slavoj Žižek'in ifadesiyle ideolojik fanteziyi besleyerek bireylerin Gerçek ile olan kopukluğunu gizler. Bu bağlamda, kapitalizmin bireylere sunduğu tüketim, ilerleme ve mutluluk vaatleri, bir tür "simgesel örtü" işlevi görür. Ancak bu fantezi, bireylerin yaşadığı derin eksiklik hissini ve Gerçek'in sarsıcı etkisini tamamen ortadan kaldıramaz. Fisher'ın bu analizinde, bireylerin kapitalist gerçekliğin dışında bir alternatif hayal etme kapasitesinin sınırlanması ve bireylerdeki ideolojik hareketleri sinikleştirmesi de Žižek'in "ideolojinin bilinçdışı" kavramıyla örtüşür (Varolun, 2023, s. 104).

Dolayısıyla, kapitalist gerçekçilik hem sosyal hem de psikolojik birçok alana sirayet etmiş olan bir alternatifsizliği ortaya koymaya çalışan bir tavır olarak nitelendirilebilir. Bu bağlamda Fisher, insanların politik umutsuzluğunu sorunsallaştırarak aslında dünyanın siyasal bir fotoğrafını çekmeye çalışmıştır. Kapitalist gerçekçilik bu noktada gelecekte karşılaşılması beklenen büyük çaplı sistemsel değişiklikleri elimine eden ve bu değişikliklere dair umudun işlevselliği üzerine düşünen bir durumsal analiz olarak da değerlendirilebilir. Buna karşın özgürleştirici felsefi anlatılar ve Kıta Avrupası ve Amerika'da son derece revaçta olan felsefi akımlara bakıldığında geleceğe görece daha umutlu görüşler de vardır. Bu görüşlerin ortak noktası ise daha iyi bir dünyanın imkânı konusunda daha iyimser olmalarıdır.

2. Kapitalizmin Karşısında Alternatif Arayışı

Fredric Jameson'ın kapitalizmin dönemsel bir tahlilini yaptığı geç kapitalist bir dünya, politik olarak son derece hızlı şekilde ilerlemiş ve artık geri döndürülemez bir şekilde kendine içkin kültürel ve düşünsel yapıları dönüştürmüş halde bulunmaktadır (Yılmaz, 2014). Jameson'ın eleştirisine göre, literatürde postyapısalcı ya da postmodern olarak adlandırılan özgürleştirici görüşler de kapitalizmin düşünsel hegemonyasından nasibini alarak değişime uğramıştır. Fakat bu görüşler içerisinde yer yer kapitalist gerçekçilikle ters düşebilecek derecede iyimser olan ve büyük sistemsel değişikliklere açıkça yer veren görüşler de bulunmaktadır. Bu görüşler, geç kapitalist dünyanın mevcut yapılarının değiştirilebileceğine dair bir iyimserlik taşımaktadır (Pierosara, 2021, s. 6). Özellikle anti-kapitalist hareketler ve yerel direniş pratikleri üzerinden geliştirilen bu tür yaklaşımlar, kapitalizmin kültürel ve ideolojik hegemonyasının mutlak olmadığını savunur. Jameson'ın yaklaşımı ise bu iyimser görüşlerin kapitalist gerçekçiliğin dayattığı sınırlarla ne derece çerçevelendiğini ve bu sınırların ötesine geçebilmenin ne kadar zor olduğunu vurgulamaktadır. Jameson'ın teorisi, geç kapitalizmin ideolojik ve kültürel hegemonyasını sorgularken, kapitalist gerçekçiliğin içinde bulunduğumuz toplumsal yapının alternatifsizliği üzerine kurulu temel argümanlarını eleştirel bir biçimde analiz etme açısından önemlidir. Bu nedenle Jameson, kapitalist gerçekçilikle yer yer uyumlu şekilde kapitalizmin dönüştürülemez ve kaçınılmaz olduğu algısını sorgulayan önemli bir düşünür olarak öne çıkar (Jameson, 1991).

Büyük sistemsel değişikliklerin mümkün olduğunu öne süren görüşler, kapitalizmin hem ekonomik hem de ideolojik düzeyde alternatifsiz olduğu fikrine meydan okur. Örneğin, her ne kadar kapitalist gerçekliğin kemikleştiği bir tarihsel dönemekte olsak da radikal demokrasinin temel olarak dünya çapındaki siyasal alternatifsizliğe karşı umut verici olduğunu iddia eden görüşler burada değerlendirilebilir. Örneğin, Ernesto Laclau ve Chantal Mouffe gibi teorisyenler tarafından geliştirilen radikal demokrasi fikri, toplumsal eşitlik, bireysel hakların genişletilmesi ve farklılıkların tanınması gibi değerler aracılığıyla, kapitalizmin hegemonik sınırlarının aşılabileceğini öne sürer. Bu yaklaşım, kapitalizmin birçok kurum ve organın üzerinde bulunan bir hegemonya üzerinden yayılarak kendini gerçekleştirdiği iddiasının temellerini Antonio Gramsci'nin hegemonya

anlayışından almaktadır. Fakat geç kapitalist dönemdeki aşırı bireyleşme ve kitlesellikten kopuş, hegemonyaların da devamlılığını sarsmaktadır (Laclau ve Mouffe, 2001). Örneğin, Durkheimci bir bakış açısı üzerinden toplumu bir organizma gibi ele almak ve sosyal işlevselliğin teminatını temel bir sosyal birlikteliğe indirgemek bu bakımdan toplumu bir organizma gibi görme alışkanlığından gelir (Pope, 1975). Buradan bakıldığında da toplum kitle olarak elde tutulabilen ve yönetsel yapısı görece basit olan yığınlar olarak görülebilmektedir.

Buna karşın radikal demokrasinin geçerli olduğu tarihsel hegemonya içerisinde aşırı bireyleşmenin geçerli olduğu da düşünülebilir. Radikal demokrasinin önünü açtığı çoğulculuk ve bireysel kimliklerin tekil temsillerine verilen değer bu bağlamda tekillik (*singularity*) gibi birçok farklı kavrama açılan bir kapıdır. Bu bağlamda anti-kapitalist kitlesel hareketlerin veya Marksist terminoloji üzerinden söylenirse bir çeşit “enternasyonal bilinç” içinde bulunabileceğimiz, bu dönem açısından tartışmalı bir beklenti olarak da yorumlanabilir (Millett, 1997). Bu yüzden tekilliğin ve otonom toplum (*autonomous society*) gibi tartışmaların odağında Durkheimci bir organik toplum yaklaşımının güncellenmesi gerektiği de düşünülebilir. Bu yüzden tarihsel bağlamda sürekli kalıcı olacak kurtuluş teorileri yerine kimliklerin çoğul olumsuzluğundan beslenen yeni bir yapının ortaya çıktığı düşünülebilir (Nicolacopoulos ve Vassilacopoulos, 2014, s. 262).

Toplumsallığın günümüzde klasik Marksizmin kitlesellikten güç alan yapısı yerine bireysel kimliklerin oluşturduğu görece daha kaotik bir yapı üzerine oturması bu bağlamda genel karamsar hegemonyayı değiştirmesi mümkün olan bir sosyal imkân olarak da görülebilir. Çünkü radikal demokrasi fikri, kapitalist gerçekliğin bütün karamsarlığına rağmen, bireysel farklılıkların ve kimliklerin demokratik bir çerçevede bir araya gelerek hegemonik yapıların dönüşümüne katkı sağlayabileceği düşüncesiyle kapitalizmin kaçınılmazlığına karşı bir alternatif sunmaktadır. Bu bağlamda Boucher’ın altını çizdiği bazı yaklaşımlar klasik Marksist ütopyanın bir alternatif olmaktan çıkışını tahlil eder ve bu tahlilin temelde postmarksizm adı da verilen bir eleştirel damara yol açtığını dile getirir.

“Postmarksizmin Marksizmin ötesine geçme gerekçesi üç önemli ampirik iddiayla ileri sürülür: (1) çağdaş dünyada toplumsal çatışmanın asıl nedenlerinin Marksist bir perspektiften açıklanamadığı; (2) yeni toplumsal hareketlerin eylemliliğinin tarihin proleter öznesi fikrini çöktürdüğü; (3) Marksizmin demokratik bir program yaratamayacağı.” (Boucher, 2019, s. 35).

Postmarksizm, klasik Marksist ütopyanın değersizleştiği ve kapitalist gerçekliğin hüküm sürdüğü bir tarihsel zamana işaret etmektedir. Aynı zamanda bu yaklaşım, Marksizmin klasik anlatısına yönelik şüpheleri açıkça belirtmesi bakımından da kayda değerdir. Bu bakımdan yine Boucher’e göre, Laclau, Mouffe, Žižek ve Butler gibi isimler, klasik Marksist anlatı ile günümüz dünyasının uyumsuzluklarına parmak basarlar (Boucher, 2019, s. 35). Bu bakımdan bu isimler aslında Fisher’ın kapitalist gerçekliği ile paralel bir noktada durmaktadır. Fakat postmarksist eleştiri, kapitalist gerçekliğin şüpheliyle yaklaştığı mevcut statükoya belirli alternatifler içeren fikirlerle karşı daha ılımlıdır ve kapitalist hegemonyanın çözümlenmesi sürecinde umudun halen işlevsel olmasından ötürü daha iyimserdir.

Şüphesiz Marx’ın mirası, kapitalist gerçekliğin geçerli olduğu bir çağda halen en önemli alternatiflerden biri olarak görülmektedir. Filc ve Ram’a göre, Marksizm’in en kolay eleştirilebilir özelliklerinden birisi günümüzdeki toplumsal çatışmaların Marx’ın sınıf bilinci ve tarihsel diyalektiğiyle açıklanmamasıdır. Bu da sınıfsal çatışmaların yeri geldiğinde daha kültürel ya da yer yer sembolik olabildiğine dair bir imada bulunur (Filc vd., 2014, s. 296). Postmarksist görüşün bu eleştirisi klasik Hegelci diyalektik anlayışına karşı da bir umutsuzluğu saklı tutmaktadır (Fracchia, 1991). Çünkü toplumsal çatışmaların bireyler nezdindeki yorumu bir çeşit yanlış bilinci devam ettirmektedir ve bu çatışmaların sonuç olarak sosyal ve politik bir dönüşümüne sebep olup olmayacağı konusunda bir kesinlik bulunmamaktadır. Bu belirsizlik, yalnızca kapitalizmin ideolojik

Kapitalist Gerçekçilik Karşısında Marksist Ütopya: Umut ve Saçmalığın Söylemsel İlişkisi Üzerine

hegemonyasının bir sonucu değil, aynı zamanda toplumsal dönüşümün günümüzde çok daha karmaşık ve çok boyutlu bir süreç haline gelmiş olmasının bir ifadesi olarak yorumlanabilir.

Marksizm; kapitalist dünyanın mevcut durumunda birçokları için “iyiliksever ama modası geçmiş bir figüre indirgenmiş” halde bulunmaktadır (Spivak, 2016, s. 37). Öte yandan böyle bir yorum, Marx’ın bilinen, tanınan ve umut edilen bir “figür” olarak varlığını koruduğuna da işaret etmektedir. Marksizm gibi büyük anlatıların bir çeşit bütüncül *praxis*’ten, tekil figürlere dayanan bir küçük anlatıya dönüşmesi, alternatifsizliği kabul etmeyen özcü anlayışlar için belki kabul edilmesi zor bir durum olarak gözükebilir. Fakat bazı alternatif fikirler, Marx’ın ve Marksist anlatının maruz kaldığı bu figürleşmeyi bir çeşit direnç noktası olarak yeniden yorumlamaktadır. Örneğin, Jacques Derrida’nın musallat-bilim (*hauntology*) kavramı tam anlamıyla bu tip bir figürleşmeyi kapsayıcı bir görüş olarak nitelendirmektedir (Derrida, 2007, s. 244). Derrida genel itibarı ile klasik Marksizm tarihine dair alternatif bir okuma yapması nedeniyle postmarksist kuramcılar arasında gösterilmese de postmarksizme ilham vermesi ve bu kuramların ortaya çıkmasında önemli katkılara sahip bir filozof olarak not edilebilir (Sim, 2000, s. 12).

Derrida’nın yaklaşıma göre dünyadaki politik gelişmeler ve kapitalizmin statükosu ne kadar geçerli olursa olsun Marx’ın fikirleri ve genel hatlarıyla Marksizm, hala birçok insan tarafından bilinen, hala oldukça fazla sayıda taraftarı olan ve bir şekilde halen temel bir yaşam felsefesi bağlamında kendini muhafaza edebilen bir fikir olarak karşımıza çıkmaktadır (Derrida, 2007). Derrida’nın bu tahlili, Marksizm’in tam anlamıyla öznel arası ölçekte tanınan ve paylaşılan bir genel ideoloji olarak ne kadar temsil edilebildiği konusunda fazla iyimser bir tahlil gibi gelebilir. Fakat Derrida’nın Marx’ı, Hegelci tarihsel devinimlerin sonlandığı bir devirde, yaşayan ve bedene sahip olan bir somut ideolojik gerçeklik olarak mevcut değildir. Yani Derrida burada kapitalist gerçekçi yaklaşımın karamsarlığını kısmen paylaşmaktadır. Ancak Marx’ın Derrida tarafından tasavvur edilen bu hayaletli varlığı, dünyadaki başat ideoloji ve kaçınılmaz ideolojik durum nasıl olursa olsun, mevcut yapıları eleştirmek ve bu yapıların bir gün sorgulanabileceği ve değiştirilebileceğine dair bir umudu canlı tutma gücüne sahip bir varlık olarak düşünülmelidir. Bu bakımdan dünyadaki kapitalist gerçekçiliğin üzerinde dolaşan ve yer yer kimi bireyler ya da kimi kurumların yardımıyla bu gerçekçiliğe sürekli olarak musallat olan bir Marksizm hayaleti mevcuttur. Derrida’nın Marx’ın hayaleti üzerinden konumlandırmaya çalıştığı bu ideolojik eleştirel imkân aslında başat ideolojilere veya kapitalist gerçekçiliğin umutsuz kaderciliğine sürekli olarak musallat olan bir yapıdadır. Bu mevcudiyet her ne kadar yeteri kadar destekçiye sahip olmasa veya kapitalist bir dünyada kendini gerçekleştirebilecek bir hegemonya kuramasa da halen gerçektir. Bu gerçeklik de umutsuz ya da alternatifsiz kapitalist gerçekçi bir düzen içerisinde destekçilerine umut aşılayan bir alternatifin holografik varlığı olarak da yorumlanabilir (Sim, 2000, ss. 115-116).

Marx’ın hayaletininin, dünyadaki ideolojik atmosfere musallat olan ve kapitalizme bir alternatif olarak sürekli onun arkasında bekleyen bir tehdit olarak görülmesi aslında Derrida’nın mevcudiyet metafiziği (*metaphysics of presence*) anlayışıyla da uyumludur. Bu yaklaşım, sözün ya da ifadenin kaynağını onu söyleme ya da ifade etme performansını gerçekleştiren kişinin varlığına indirgeme hatasından kaçınmaya çalışan görece alternatif bir ontoloji anlayışı olarak da değerlendirilebilir. Buna paralel olarak Marx, Marksist ideolojinin özü halinde bulunan bir beden olarak değil, bu ideolojinin artık dünyada mevcut olmayan bir kaynağı olarak halen kendini hissettirmektedir (Dickinson, 2023).

Kısaca Derrida, Marksizm’in kapitalist gerçekçiliğe musallat olan bir eleştirel güç olarak varlığını sürdürdüğünü savunur. Bu güç, Marksizm’in alternatifsiz bir dünyada hala bir umut ve eleştiri kaynağı olarak varlık gösterebileceğine işaret eder. Kapitalist gerçekçiliğin umutsuz kaderciliğine meydan okuyan bu hayalet, alternatif bir toplumsal düzenin hayal edilebileceğini anımsatır. Her ne kadar Marksizm, kapitalist gerçekçiliğin içinde tam anlamıyla gerçekleşemese de Derrida’ya göre, bu hayaletvari varlık, kapitalizme karşı süregelen eleştirilerin ve potansiyel alternatiflerin en önemli sembollerinden biri olarak var olmaya devam etmektedir. Böylece Marksist düşünce bir beden olarak değil, bellekler ve kuşaklar arası geçişliliğe sahip bir heyula olarak

kapitalizmin karşısında bir şekilde durmaktadır (Derrida, 2007, s. 57). Bu yorum da Marksizm'in genel hatlarıyla ne kadar uyumsuz bir dünyada yaşarsak yaşayalım halen bir kurtuluş teorisi olarak kendini gerçekleştirme ihtimali olan bir yaklaşım olarak değerlendirmesine imkân tanımaktadır.

Dolayısıyla, Fisher'ın kapitalist gerçekliği veya tarihin sonu gibi yaklaşımların son derece karamsar yapısına karşı postmarksizmin eleştirel kurtuluş teorileri, ideolojik bakımdan halen alternatifi bulunan bir dünya tahayyül etmek için yeterli zemini sağlamaktadır. Bu yüzden kapitalist gerçekliğinin alternatifsiz bir dünyada olduğumuz fikrine karşılık dünyada başat ideolojinin değişeceğine dair bir umudun halen mevcut olduğunu iddia eden fikirler de vardır. Fisher'ın bakış açısı üzerinden kapitalist statükonun doğallaştığı bir dünyanın mevcudiyetini kabul ettiğimizde ise bireylere kurtuluş umudu aşıl原因 görüşlerin gerçekliğine dair bir tartışma içerisine gireriz. Bu yüzden kapitalist gerçekliğe bir alternatif olarak ortaya atılabilecek fikirlerin politik ontolojisi üzerine de ayrıca düşünmek gerekir. Fakat bu çalışmanın konusu itibarı ile kapitalist gerçekliğe alternatif oluşturacak fikirlerin siyasal gerçeklik üzerinde ne derece etkili olduğu veya somutlaşabildiği ele alınmayacaktır. Bunun yerine postmarksist umut projelerinin söylemsel bir analizi yapılmaya çalışılacaktır.

İdeolojik bağlamda kapitalist gerçekliğe bir alternatif olarak ele alınması ihtimali olan fikirlerin söylemsel olarak bir hakikat iddiasında olduğunu kabul etmek gerekir. Çünkü örneğin Fisher'ın kapitalist gerçekliği de aynı şekilde dünyadaki politik duruma dair bir gözlemi yansıtmak ve bu gözlemden geleceğe dair siyasi ve sosyal tahminlerde bulunmak iddiasıyla ortaya atılmıştır. Aynı şekilde Fisher'ın yaklaşımına nazaran çok daha iyimser bir örnek olan Derrida'nın güncel ideolojilere musallat olan hayalet Marx fikri de geleceğe dair bir tahminde bulunarak Marksizm'in bir şekilde bedensellikten azade olmuş bir söylem halinde kapitalist *ethos*'a karşı sürekli bir tehdit olarak yaşayacağını savunmaktadır. Yine aynı şekilde Laclau ve Mouffe'nin radikal demokratik çoğulculuğun politik bağlamda bir tekilliğe yol açması üzerinden kitlesellikten özgürleşme fikri de ileride kitlesel ideolojilerin karşılaşacağı durumlara işaret etmesi dolayısıyla benzer yorumlara sahiptir (Dean, 2009). Siyasi alternatiflerin mevcut olduğunu iddia eden fikirleri Fisher'ın pozisyonuna yakın bir şekilde eleştirebilmek için görece daha analitik bir bakış açısı üzerinden yaklaşmak da olasıdır. Amerikalı felsefeci Harry G. Frankfurt'un "saçmalık" adını verdiği söylem kategorisi bu bağlamda bize teorik olarak yol gösterici olabilir.

3. Alternatif İdeolojik Söylemler ve Harry G. Frankfurt'un Saçmalık Kavramı

Frankfurt'un saçmalık kavramı, ideolojik söylemlerin hakikatle kurduğu ilişkinin gevşediği ya da tamamen koptuğu durumları anlamak için işlevsel bir araç sunmaktadır. Kavramın merkezinde, söylenenin doğru ya da yanlış olmasından çok, hakikate karşı duyarsız bir söylem üretimi yer alır. Bu bağlamda Frankfurt'un yaklaşımı, doğrudan bir ideolojinin içerdiği politik iddiaları sorgulamak yerine, bu söylemlerin kamusal alanda nasıl dolaşıma girdiğini, ne ölçüde ciddiye alındığını anlamaya imkân tanır. Geç kapitalist düzende, bazı alternatif ideolojik söylemlerin yalnızca içeriğiyle değil, söylemsel etkisizliğiyle de mücadele ettiği görülür. Bu noktada saçmalık, gerçeklikle temas etmeyen ya da edilgen bir biçimde tekrar edilen ideolojik formları tanımlamak için kullanılabilir. Fisher'ın kapitalist gerçekçilik anlayışıyla birlikte ele alındığında, Frankfurt'un kavramı, alternatiflerin yalnızca düşünsel düzeyde var olduğu ama toplumsal anlamda etkisiz kaldığı bir ortamı analiz etmekte tamamlayıcı bir çerçeve sunar.

Frankfurt'a göre, gündelik hayatta anlamsız, anlaşılması son derece güç ya da tamamen zırra olan söylemleri imlemek için genellikle amiyane bir tabir olarak kullanılan "saçmalık" sözcüğü aslında epistemik açıdan çok daha fazla imtiyaz verilmesi gereken bir terim olarak görülmelidir. Buna göre, yalan ile saçmalık arasında önemli bir fark vardır. Fakat bu iki sözcük arasındaki literal farkı imlemek yerine bu iki sözcüğün gerçeğe ya da hakikate gösterdiği özen bakımından farklarına odaklanmak daha önemlidir. Literal manada yalan söylemek (*lying*) dendiğinde bir kandırma

Kapitalist Gerçekçilik Karşısında Marksist Ütopya: Umut ve Saçmalığın Söylemsel İlişkisi Üzerine

performansı sergilediğimiz anlaşılır. Bu bağlamda saklamaya çalıştığımız bir yalan vardır ve biz bir yalancı olarak sakladığımız gerçeğin özelliklerine dikkat etmek suretiyle bu özellikleri yalan söylediğimiz kişiden özellikle gizlemeye çalışırız. Frankfurt için saçmalamak ise (*bullshitting*) yalandan daha ziyade karşımızdaki kişiyi duygusal açıdan çeldirmek için ortaya konan bir performanstır. Buna ek olarak, saçmalayan kişi, yalan söyleyen bir kişiden farklı olarak hakikatin özelliklerini saklamaya çalışmaz. Bu yüzden yalan, gündelik hayatta düşünüldüğünün aksine gerçeğe saçmalıktan daha çok özen göstermekte ve hakikatin özelliklerine daha büyük bir ihtimam göstermektedir (Frankfurt, 2005, ss. 10-11).

Yalan, hakikate bir tür bağlılık içerir, çünkü yalan söyleyen kişi, gerçeği manipüle etmek için hakikatin özelliklerini anlamak ve buna uygun hareket etmek zorundadır. Buna karşın saçmalamak, hakikate tamamen kayıtsız bir yaklaşımı temsil eder. Saçmalayan kişi, hakikati saklamaya ya da manipüle etmeye çalışmaz; aksine, hakikatin varlığına veya yokluğuna aldırmaz, çoğunlukla duygusal ya da ikna edici bir performans sergiler.

Bu bağlamda, ideolojik alternatifler olarak öne sürülen bazı fikirlerin saçmalık olarak tanımlanması, onları hakikate kayıtsız olmakla suçlayan bir eleştiri biçimi olabilir (McManus, 2020, s. 3). Özellikle kapitalist gerçekçiliğin savunucusu olan biri için Marksist ütopyanın ya da postmarksizmin altını çizdiği argümanların ve iddiaların birer saçmalık olarak nitelendirilmesi de mümkün olabilir. Frankfurt'un kavramı üzerinden bakıldığında, kapitalist gerçekçiliğe bir alternatif olarak ortaya atılmış olan fikirlerin dünyadaki somut gerçekliği reddettiğine veya onu saklamaya dahi çalışmadığına dair bir eleştiri getirmek son derece kolay olacaktır. Çünkü Fisher'ın kapitalist gerçekçiliğini bütüncül manada benimsediğimizde, siyasi alternatifleri içeren bir kurtuluş teorisinin dünyadaki gerçekliğe rağmen ortaya çıktığını düşünmemiz kolaydır. Dünyadaki gerçeklik salt kapitalist bir gerçeklikse, umut verici alternatiflerin global ölçekteki insani durumlar ve başat ideolojilerin beklentileriyle ne kadar uyumsuz olduğu anlaşılır ve bu tip alternatif fikirler dünyadaki somut gerçekliği gizlemek için son derece zayıf ama kullanışlı fikirler olarak da kategorize edilebilir (Gjelsvik, 2018, ss. 131-132). Fakat bu tip görüşlerin belirli akademik veya epistemik güç ilişkileri üzerinden jargonlaştırılması, kolektif bir umuda yol açmak yerine belirli akademik çerçeveleri doldurmak için teorik temeller sağlamaktan öteye gitmeyebilir. Bu tip alternatiflerin kolektif bir anlayış için uyumlu hale gelememesi de fikirlerin içerdiği iddiaların zamanla gerçeklikten tamamen koparak bambaşka söylemlere dönüşme tehlikesini taşımaktadır. Buradan bakıldığında Frankfurt'un yalan ve saçmalık arasında yaptığı kategorik ayrım, Adorno'nun toplumsal koşulları ifade etmekten uzak bir eleştirel dili ifade etmek için başvurduğu sahicilik jargonu eleştirisi ile de benzerlikler taşımaktadır (Adorno, 2002). Çünkü belirli akademik veya siyasi kaynaklar tarafından jargon haline gelmiş belirli fikirler, sosyal gerçekliğin barındırdığı gerçekliği imlemekten uzaklaştığı takdirde artık geçersiz ve tehlikeli olmaya başlar (Beck, 2021). Bu bağlamda eleştirel kurtuluş teorileri belirli zümreler için faydalı ve kullanışlı olsa da sosyal gerçekliği betimlemekten giderek uzaklaşma tehlikesi taşıyabilir.

Frankfurt'un saçmalık kavramına dair yaptığı açıklama analitik düzlemde gerçeğe dair bilgi vermek ya da gerçeği betimlemekten uzak gibi gözükse ve doğruluk değerleri kayıp ya da kasten gizlenmiş olan önermelere de gönderme yapmaktadır. Bu bağlamda örneğin yalan söylerken iddialarımızı doğrulayacak olan dışsal doğru-yapıcılara (*truthmaker*) ulaşamaması için de görece daha özenli bir çaba gerekir. Yalan söyleyen kişinin aslında bu doğru-yapıcıların ne olduğuna dair bilgisi mevcuttur ve yalan söyleyen kişinin en asli amacı yalan söylenen kişinin ilgili doğru-yapıcılara ulaşamaması ya da bunlarla herhangi bir bağlantı kuramamasını sağlamaktır. Bu bakımdan yalan söyleyen kişinin iddialarının doğru-yapıcılarının ne olduğuna dair fikri olmalı ve bu doğru-yapıcılar özenle gizlenmelidir. Ancak Frankfurt'un analiz ettiği saçmalama eylemi bir konu hakkında saçmalanan kişinin belirli somut doğru-yapıcılara ulaşmasına dahi izin vermemek üzerine kuruludur (Lekka-Kowalik, 2024). Tabii ki saçmalanan kişinin maruz kaldığı durum yalnızca doğruluk değerlerinin ulaşamayacak derecede manipüle edilmesiyle açıklanmaz. Ayrıca bu kişinin

psikolojik olarak maruz kaldığı durumdan ötürü bu doğru-yapıcılarla ilişki kurmak istememesi ya da bunlara ulaşmayı önemsememesi de önemli bir etken olarak not edilebilir.

Frankfurt'un teorisinin kapitalist gerçekçi bir bakış açısıyla olan ilişkisi, bu bağlamda dolaylı bir ilişki olarak not edilmelidir. Çünkü kapitalist gerçekçilik, kendi yapısı gereği, politik bağlamda alternatifsiz bir dünyayı betimleyerek, toplumsal ve ideolojik dönüşümün imkansızlığını vurgular. Fisher'ın kapitalist gerçekçilik kavramının kapsadığı eleştirel alan, alternatifler olarak sunulan eleştirel teorilerin sosyal kurtuluş projelerini doğrudan reddetmez, ancak bu teorilerin kapitalist düzenin sınırlarını aşma konusunda etkisiz kaldığını ima eder. Frankfurt'un saçmalık analizini alternatif olarak kendini sunan postmarksist argümanlara uyguladığımızda ise, saçmalık kavramının kapitalist gerçekçiliğin temel argümanlarını güçlendirdiğini, çünkü bu alternatiflerin gerçek toplumsal dönüşüm sunmaktan çok, ideolojik bir boşluğu doldurmaktan öteye gitmediğini görebiliriz (Cohen, 2002, s. 323). Bu açıdan bakıldığında, Frankfurt'un kavramı, kapitalist gerçekçilik anlayışının meşruiyetini pekiştiren bir araç olarak da kullanılabilir.

Kapitalist gerçekçiliğin, yalnızca ekonomik değil aynı zamanda toplumsal tahayyülü şekillendiren bir gerçeklik formu olarak işleyişi, günümüz eleştirel teorilerini farklı biçimlerde alternatifler üretmeye zorlamaktadır. Bu bağlamda, bazı postmarksist ve yapısökümcü yaklaşımların Marksist gelenekle kurduğu mesafe dikkat çekicidir. Örneğin, Derrida'nın bakış açısından hareketle, Marksizm'in bedensel varlığını yitirmiş bir hayalet olarak kapitalist gerçekçiliğe karşı bir alternatif yaratabileceği öne sürülür (Hughes, 2012). Ancak bu hayaletimsi varoluş, somut bir politik strateji ya da dönüşüm mekanizması sunmadığı ölçüde, Marksizm'i maddi ve sınıfsal temellerinden uzaklaşmış bir imgesel figüre de dönüştürmektedir. Bu bağlamda Derrida'nın *hauntology* kavramsallaştırması, daha çok ontolojik bir sarsıntı yaratmayı hedeflerken, işçi sınıfının maddi koşullarına ya da ekonomik sömürü ilişkilerine dair doğrudan bir müdahale önerememektedir (Macherey ve Stolze, 1995).

Benzer biçimde, Laclau ve Mouffe'nin radikal demokratik çoğulculuk yaklaşımı da Marksist gelenekten beslense de sınıf temelli mücadeleyi merkezden uzaklaştırır. Bu yaklaşım, kapitalist sistemin küresel yapısıyla doğrudan bir hesaplaşma yerine, farklı kimliklerin ve söylemlerin özgürleşmesini önceleyen çoğulcu bir siyaset anlayışı sunar. Ancak bu tür postmarksist yaklaşımların, Marksizm'in kurucu unsurlarından olan emek süreci ya da sınıf bilinci gibi kavramları yeterince merkeze almaması, onları Marx'ın özgün düşüncesinden ayıran temel farklardan biri olarak gösterilebilir (Dean, 2007). Dolayısıyla, postmarksist eleştirel söylemlerin Marksist ütopyaya alternatif oluşturma iddiası, çoğu zaman hakikate kayıtsız bir imgesel düzlemde kalmakta, gerçek bir dönüşüm projesi sunamadan alternatifmiş gibi görünen söylemlere dönüşebilmektedir. Frankfurt'un saçmalık kavramı bu noktada işlevsel hale gelmektedir. Hakikate dair özen taşımayan, fakat ideolojik alternatif sunduğunu iddia eden bu tür söylemler, toplumsal gerçeklikten uzaklaştıkları ölçüde söylemsel bir boşluk içinde varlık gösterirler. Yine de burada her türden alternatif ideolojik yaklaşımın doğrudan saçmalık olarak etiketlenmesi de dikkatle kaçınılması gereken bir genellemedir. Çünkü alternatif ideolojiler, hâlihazırdaki sistemin eleştirisinden doğar ve bu eleştiriler, hakikati yeniden düşünmeye ve anlamı dönüştürmeye yönelik değerli bir imkân alanı sunar. Yine de politik retorik her zaman hakikati ortaya koymak ya da onu açığa çıkaracak söylemleri ortaya koyma hedefini taşımaz. Bu yüzden siyasetin vaat edici ve dönüştürücü gücü umut politikaları için halen önemli bir imtiyaza sahiptir. Bu yüzden bir ütopya olarak Marksizm'in politik ontolojisi ile bu mevcudiyetin insanların belleğine kazınmasını sağlayan söylemsel gerçekliğin çerçevesi birbirinden ayrı şekilde çizilmelidir (Callinicos, 1985, s. 87).

SONUÇ

Kapitalist Gerçekçilik Karşısında Marksist Ütopya: Umut ve Saçmalığın Söylemsel İlişkisi Üzerine

Sonuç olarak, Mark Fisher'ın kapitalist gerçekçilik kavramı, kapitalist sisteme alternatif olan tüm görüşlerin bütünsel bir reddiyesi olarak yorumlanmak yerine bu alternatif görüşlere şüpheyle yaklaşmak için gerekçeler sunan bir görüş olarak düşünülebilir. Fisher'a göre, geç kapitalizm yalnızca bir ekonomik sistem değil, aynı zamanda alternatifsiz bir toplumsal gerçekliktir. Bu yüzden postmarksist umut politikalarının söylem analizi yapılırken Frankfurt'un saçmalık kavramı da sosyal bilimler için kullanışlı bir çerçeve sunmaktadır. Postmarksist yaklaşımlar, özellikle Derrida ve Laclau-Mouffe gibi düşünürler tarafından ele alındığı biçimiyle, kapitalist gerçekçiliğe karşı teorik alternatifler sunmaktadır. Ancak bu tür yaklaşımlar, klasik Marksist teorinin bazı temel unsurlarını yer yer göz ardı etse de temelde söylemsel bir düzlemde, başat düzene teorik alternatifler de getirmektedir. Bu yaklaşım, toplumsal dönüşüm için somut bir strateji ve etki sunmasa da halen politik ontoloji bağlamında gerçek ve siyasal anlamda makul görüşler olarak nitelendirilebilir. Fakat bu tip görüşlerin söylemsel geçerliliği hakkında şüpheye düşüldüğünde Frankfurt tarzı bir saçmalık çözümlemesi yapmak, bize kapitalist gerçekçiliği makul bulmak adına güçlü bir gerekçe sunmakta ve kapitalist gerçekçiliğin umutsuz ve alternatifsiz bir dünya iddiasını pekiştirmektedir. Harry G. Frankfurt'un saçmalık kavramı, bu söylemlerin hakikate kayıtsız ve toplumsal gerçeklikten kopuk yönlerini açığa çıkararak, postmarksist alternatiflerin toplumsal dönüşüm sunma noktasında yetersiz olduğunu göstermektedir. Fisher'ın kapitalist gerçekçilik anlayışı ve Frankfurt'un saçmalık kavramı birleştirildiğinde, postmarksist alternatiflerin kapitalist gerçekçilik karşısında sadece söylemsel düzeyde kalıp kalmadığı ve toplumsal gerçeklikte ne ölçüde etkili olabileceği tartışmalı hale gelmektedir.

Extended Summary

Mark Fisher's notion of capitalist realism serves as a central concept to explore how contemporary capitalism not only operates as an economic system but also installs itself as an all-encompassing social reality. According to Fisher, late capitalism has penetrated so deeply into cultural and individual spheres that it effectively narrows our collective imagination and discourages belief in alternative ideologies. This state of "no alternative" resonates with Francis Fukuyama's "end of history" thesis, which argues that liberal democracy and market capitalism have definitively triumphed. In Fisher's framework, capitalist realism extends into the psychological realm, shaping our very sense of possibility and branding any calls for major structural change as naïve or futile.

At the same time, post-Marxist theories try to maintain that the capitalist system, however dominant, need not be the only path forward. Thinkers such as Ernesto Laclau and Chantal Mouffe propose radical democracy, suggesting that the multiplication of plural identities and the questioning of hegemonic structures can undercut capitalism's hold on our social imagination. Derrida's discussion of the "ghost" of Marx (or "hauntology") captures how Marxist critique, even if not directly manifested in a strong political force, continues to linger as a reminder that the present system remains open to question. These lines of thought reveal an ongoing tension between the perceived inevitability of capitalism and the vestiges of hope or subversion that Marxist (and other) perspectives try to keep alive.

Yet, when we consider the feasibility of these utopian or emancipatory arguments, Harry G. Frankfurt's concept of "bullshit" becomes instructive. Frankfurt draws a clear distinction between lying, which demands some engagement with truth (as the liar must conceal or distort it), and "bullshitting," which is marked by an indifference to truth. In political and ideological terms, an idea might slide into "bullshit" if it promises grand systemic transformations without genuinely grappling with social and economic realities. If a position merely performs a hopeful rhetoric while neglecting viable mechanisms of change, it risks turning into a discourse unconcerned with whether it accurately depicts the present or sets forth actionable strategies for the future. From the standpoint

of capitalist realism, such optimistic scenarios can be criticized as disconnected from the stark material conditions that ground people's lives.

Nevertheless, dismissing all alternative arguments as "bullshit" would itself be overly simplistic. The real value of many radical or utopian projects lies in their ability to challenge dominant narratives, spark new kinds of political imagination, and stimulate social movements that can sometimes produce tangible results. While Derrida's "specter" of Marx is elusive, it continues to inspire critiques of consumerism, inequality, and global power imbalances. Similarly, radical democratic theories take seriously the ways communities might self-organize against concentrations of power, even if these ideals do not yet command the broad political consensus required for a full-scale transformation. Hence, Fisher's and Frankfurt's insights form a salutary warning rather than a wholesale rejection of hope. Their arguments underscore the importance of grounding utopian claims in a concrete reading of social reality, ensuring that such claims do not become empty gestures.

In sum, capitalist realism illuminates the extent to which the capitalist system has entrenched itself as the baseline of global life, making it difficult for any challenge to acquire mass legitimacy. Frankfurt's notion of bullshit adds the cautionary note that proposals can devolve into mere performance when they lose sight of verifiable truths and concrete pathways toward change. Although these arguments raise doubts about how effective grand ideological alternatives can be, they also invite deeper consideration of how we might craft new or reimagined arguments that still carry critical power and remain attuned to lived realities. The article ultimately suggests that instead of forsaking all hope, theorists and activists should refine their proposals, anchor them more closely to existing conditions, and articulate more plausible methods for collective emancipation. This approach respects the weight of Fisher's and Frankfurt's critiques while preserving a space in which radical visions can remain credible and relevant.

KAYNAKÇA

Adorno, T. W. (2002). *The Jargon of Authenticity*. Routledge. (Orijinal çalışma 1964 yılında yayımlandı).

Beck, M. (2021). Jargon, Bullshit, sinnlos. *Deutsche Zeitschrift für Philosophie*, 69(4), 646-660. <https://doi.org/10.1515/dzph-2021-0054>.

Boucher, G. (2018). İdeolojinin Büyülü Çemberi: Laclau ve Mouffe, Butler ve Zizek'in Eleştirisi (A. Sarı Çev.). Doruk Yayınları. (Orijinal çalışma 2009 yılında yayımlandı).

Callinicos, A. (1985). Postmodernism, Post-Structuralism, Post-Marxism? *Theory, Culture & Society*, 2(3), 85-101. <https://doi.org/10.1177/0263276485002003008>.

Cesarale, G. (2015). Philosophy and Forms of Objectivity: Althusser vis-à-vis Hegel. *Parallax*, 21(4), 375-395.

Cohen, G. A. (2002). Deeper into bullshit. *Contours of agency: Essays on themes from Harry Frankfurt*, 321-339.

Dean, J. (2007). *Feminism, communicative capitalism, and the inadequacies of radical democracy*. İçinde *Radical democracy and the Internet: Interrogating theory and practice*, 226-245. London: Palgrave Macmillan UK.

Dean, J. (2009). *Democracy and Other Neoliberal fantasies: Communicative Capitalism and Left Politics*. Duke University Press.

Kapitalist Gerçekçilik Karşısında Marksist Ütopya: Umut ve Saçmalığın Söylemsel İlişkisi Üzerine

- Derrida, J. (2007). Marx'ın Hayaletleri (A. Tümerterkin Çev.). Ayrıntı Yayınları. (Orijinal çalışma 1993 yılında yayımlandı.).
- Dickinson, C. (2023). Archaeology and Hauntology: An Ongoing, Stalled Conversation. *Religions*, 14(10), 1286. <https://doi.org/10.3390/rel14101286>.
- Fisher, M. (2011). Kapitalist Gerçekçilik: Başka Alternatif Yok mu? (G. Ç. Güven Çev.). Habitus Kitap. (Orijinal çalışma 2009 yılında yayımlandı.).
- Filc, D., & Ram, U. (2014). Marxism after postmodernism: Rethinking the emancipatory political subject. *Current Sociology*, 62(3), 295–313. <https://doi.org/10.1177/0011392114525794>
- Fracchia, J. (1991). Marx's Aufhebung of Philosophy and the Foundations of a Materialist Science of History. *History and Theory*, 30(2), 153–179. <https://doi.org/10.2307/2505538>.
- Frankfurt, H. G. (2005). On Bullshit. Princeton University Press.
- Fukuyama, F., (1999), Tarihin Sonu ve Son İnsan (Z. Dicleli Çev.). İstanbul, Gün Yayınları. (Orijinal çalışma 1992 yılında yayımlandı.).
- Gjelsvik, O. (2018). Bullshit production. Lying: Language, knowledge, ethics, and politics, 129-142.
- Hughes, C. (2012). Dialogue between Fukuyama's Account of the End of History and Derrida's Hauntology. *Journal of Philosophy*, 7(18), 13.
- Jameson, F. (1991). Postmodernism, or, the Cultural Logic of Late Capitalism. Duke University Press.
- Johnston, A. (2016). Absolutely contingent: Slavoj Žižek and the Hegelian contingency of necessity. *Rethinking German Idealism*, 215-245.
- Laclau, E., & Mouffe, C. (2001). Hegemony and socialist strategy: Towards a radical democratic politics (2nd ed.). Verso.
- Lekka-Kowalik, A. (2024). A Post-Truth Theory of Truth. *Ethos. Kwartalnik Instytutu Jana Pawła II KUL*, 37(2), 23-38.
- Macherey, P., & Stolze, T. (1995). Marx dematerialized, or the spirit of Derrida. *Rethinking Marxism*, 8(4), 18-25.
- McManus, M. (2020). What is Post-modern Conservatism: Essays on Our Hugely Tremendous Times. John Hunt Publishing.
- Millett, N. (1997). The trick of singularity. *Theory, culture & society*, 14(2), 51-66.
- Nicolacopoulos, T., & Vassilacopoulos, G. (2014). Radical Democratic Subjectivity: Possibilities and Limits. içinde Cornelius Castoriadis and Radical Democracy, 262-290. Brill.
- Pierosara, S. (2021). Progress, emancipation, hope: Rethinking critical theory through memories as counternarratives. *Constellations: An International Journal of Critical & Democratic Theory*, 28(1), 1-15.
- Pope, W. (1975). Durkheim as a Functionalist. *Sociological Quarterly*, 16(3), 361-379.
- Sartori, A. (2020). Genealogy, critical theory, history. *Critical Historical Studies*, 7(1), 63-74.
- Sim, S. (2000). Post-Marxism: An intellectual history. Routledge.
- Spivak, G., C. (2016). Madun Konuşabilir mi? (E. Koyuncu Çev.). Dipnot Yayınları. (Orijinal çalışma 1999 yılında yayımlandı.).
- Varolun, O. (2023). Slavoj Žižek'in İdeoloji Kavramının Lacancı Ön Temelleri. *Yedi Aralık Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 100-112.

Yılmaz, B. (2014). Postmodernizm Bağlamında Fredric Jameson'da Geç Kapitalizmin Kültürel Mantığı ve Video Kuramı. Sanat ve Tasarım Dergisi, 1(14), 131-144.
<https://doi.org/10.18603/std.75974>.

 SUITDER SDÜ İNSAN VE TOPLUM BİLİMLERİ DERGİSİ Sakarya University Journal of Humanities and Social Sciences	
Makale Bilgileri:	
Etik Kurul Kararı:	Etik Kurul Kararından muaftır.
Katılımcı Rızası:	Katılımcı yoktur.
Mali Destek:	Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.
Çıkar Çatışması:	Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.
Telif Hakları:	Çalışmada kullanılan görsellerle ilgili telif hakkı sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır.
Article Information:	
Ethics Committee Approval:	It is exempt from the Ethics Committee Approval
Informed Consent:	No participants.
Financial Support:	The study received no financial support from any institution or project.
Conflict of Interest:	No conflict of interest.
Copyrights:	The required permissions have been obtained from the copyright holders for the images and photos used in the study.

Kapitalist Gerçekçilik Karşısında Marksist Ütopya: Umut ve Saçmalığın Söylemsel İlişkisi Üzerine